

ระบบเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ในยุคทองของอาณาจักรล้านนา (ค.ศ.1355-1525)

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ตุลาคม 2559

ระบบเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคทอง
ของอาณาจักรล้านนา (ค.ศ.1355 - 1525)

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตุลาคม 2559

ระบบเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ในยุคทองของอาณาจักรล้านนา (ค.ศ.1355-1525)

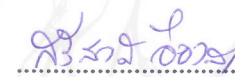
วิชา มาแก้ว

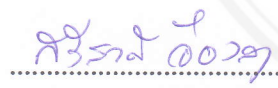
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะกรรมการสอบ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

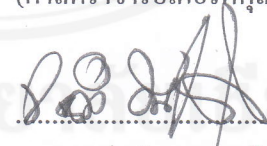
 ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์)

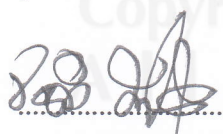
 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สวัสดิ์ อ่องสกุล)

 กรรมการ
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สวัสดิ์ อ่องสกุล)

 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์)

 กรรมการ
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์)

 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์เจริญ มาลาโรจน์)

 กรรมการ
(อาจารย์เจริญ มาลาโรจน์)

12 ตุลาคม 2559

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แต่
...ครูทุกคนในชีวิต...

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากแรงบันดาลใจ ความเชื่อมั่น และความอาทรจาก “ครูผู้ยิ่งใหญ่” ทั้งสามท่าน “แม่ครู” ศ.เกียรติคุณ สรัสวดี อ๋องสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก นับเป็นแบบฉบับของความละเอียดถี่ถ้วน เข้มงวด และยืนหยัดอย่างกร้าวแกร่งบนเส้นทางวิชาการด้านนาคติ ศ.เกียรติคุณ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์ ครูผู้ให้แนวทางการวิเคราะห์-ตีความและการคิดเชิงซ้อนอันลึกซึ้ง-แหลมคม อาจารย์เจริญ มาลาโรจน์ หรือ พ่อครูมาลา คำจันทร์ ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณกรรม ได้ถ่ายทอดวิธีการเข้าถึงหัวใจของการอ่านเอกสาร โบราณ และการเข้าถึงจิตวิญญาณความเป็นล้านนาผ่านอักษร “ครู” ทั้งสามท่าน ได้มอบความเมตตาและความเข้มแข็งให้แก่ศิษย์เสมอ แม้ศิษย์จะไร้ซึ่งความสามารถ ทำได้เพียงส่วนเล็วของสิ่งที่ครูมอบให้ และยังคงความยากลำบากให้แก่ครูตลอดมาก็ตาม

ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ให้ความกรุณาเป็นประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำอันทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ยิ่ง Professor Dr.Volker Grabowsky แห่ง Universität Hamburg เยอรมนี ให้ความเมตตาในทุกครั้งที่มีโอกาส Dr. Foon Ming Liew-Herres ให้คำปรึกษาทางไกลและแนะนำให้รู้จักเอกสารชุดสำคัญ พ่อครู รศ.สมโชติ อ๋องสกุล เป็นแบบอย่างของผู้อุทิศตนเพื่อสังคม ได้ให้ความเมตตาอย่างยิ่ง และเป็นผู้ตามไปค้นพบเอกสารสำคัญถึงญี่ปุ่น ขอขอบคุณ คุณสิริศม์ อ๋องสกุล ช่วยเหลือดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารดังกล่าว ขอขอบพระคุณ ดร.โยชิยูกิ มาซุฮาร่า เป็นแบบอย่างที่ดีทางวิชาการ และร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นล้านนา-ล้านช้าง ขอขอบพระคุณ รศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล ประธานศูนย์ล้านนาศึกษา เมตตาให้คำแนะนำ กำลังใจ และช่วยเหลือทุกอย่างเสมอ

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกท่าน ศ.เกียรติคุณ สายชล สัตยานุรักษ์ ช่วยเปิดพรมแดนความรู้-ความคิด ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ช่วยรับฟังถกเถียง และจัดระบบความคิด รศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์วิช ปูพื้นฐานแนวคิดทฤษฎี รศ.อุษณีย์ ธงไชย และ รศ.นฤมล ชีรวัดน์ ปูพื้นฐานวิชาประวัติศาสตร์นิพนธ์ อาจารย์ที่เกือบ ดร.สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ ให้คำแนะนำในการเริ่มต้นใช้ชีวิตนักศึกษา ป.โท และอนุเคราะห์เอกสารมาจากทางไกลถึงสิงคโปร์ อาจารย์พีเหมียว ดร.วราภรณ์ เรืองศรี ให้คำแนะนำ-แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและให้ความช่วยเหลือทุก ๆ ขั้นตอนในการสำเร็จการศึกษา อาจารย์ต้นน้ำ ดร.ยูจิ มิซูกามิ ให้คำแนะนำในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ คอยถามไถ่-ให้กำลังใจอย่างฉันทมิตร อาจารย์พี่ต้อย ดร.ธัญญารัตน์ อภิวงค์ ให้คำแนะนำและแลกเปลี่ยนความรู้-ความคิดเห็นด้วยกันเกี่ยวกับล้านนา-พม่า

ขอบพระคุณ อ.ชัยนะ ปิ่นเงิน ให้คำแนะนำและอนุเคราะห์หนังสือ-เอกสารโบราณ
ขอบพระคุณ อ.ดร.ประสิทธิ์ ลิปรีชา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้คำแนะนำที่เป็น
ประโยชน์ยิ่ง Dr.Louis GABAUDE อดีตผู้อำนวยการสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (BEFEO)
เชียงใหม่ ให้คำแนะนำและอนุเคราะห์หนังสือ-เอกสารภาษาไทย-ฝรั่งเศส M.Thomas BAUDE กงสุล
กิตติมศักดิ์ฝรั่งเศสและผู้อำนวยการสมาคมฝรั่งเศส (Alliance Française) เชียงใหม่ ให้คำแนะนำ
เกี่ยวกับภาษาฝรั่งเศส แนะนำเอกสาร โบราณ และอนุญาตให้ใช้หนังสือจากห้องสมุดของสมาคม
ฝรั่งเศสในการศึกษาค้นคว้า ขอบคุณอ้ายคำแห่งเชียงรุ่ง อนุเคราะห์เอกสารภาษาจีน

ขอขอบพระคุณ “อาจารย์อ้าว” รศ.ดร.รัศมี ชูทรงเดช แห่งภาควิชาโบราณคดี และ “อาจารย์นุช”
อ.นุชภางค์ ชุมดี แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับ
ความปรารถนาดี เมตตาให้คำแนะนำและคอยถามไถ่ด้วยความห่วงใยเสมอ “อาจารย์พิภพ”
ผศ.พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ให้คำแนะนำและอนุเคราะห์งานวิจัยโดยไม่หวงแหน ขอบพระคุณ “น้ำเพ็ญ” อ.ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ
อาจารย์พิเศษประจำคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กรุณาให้คำแนะนำ และอนุเคราะห์
หนังสือ-เอกสาร งานวิจัยที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษา ทั้งยังคอยถามไถ่ด้วยความใส่ใจยิ่ง
ขอบคุณ “สล่าหน้อย” ฉัตรชัย รัตนวงศ์ พี่เก๋จิตรกรรมฯ อนุเคราะห์นำสำรวจโบราณคดีเมืองแพะ

ขอบคุณความเป็นเพื่อนพี่น้องอันเหนียวแน่นจากทุก ๆ คน ในเครือข่ายโบราณคดี ศิลปากร พี่ดี
ไกรสิน อุ่นใจจินต์ สำนักศิลปากรที่ 7 น่าน พี่สายกลาง จินดาสุ และน้องยอดคนัย สุขเกษม สำนัก
ศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ช่วยเหลือสืบค้นข้อมูลโบราณคดีอย่างยิ่ง ขอบคุณพี่เบญจวรรณ พลประเสริฐ
ผอ.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย ลำพูน ขอบคุณพี่ชั้นนี้ ภูวนารถ สังข์เงิน รุ่นพี่ทั้ง บค.- มข.
ช่วยให้เอาชีวิตรอดในปีแรกของ ป.โท คุณตุลย์ ๆ เพื่อนรัก ชัยสิทธิ์ ปะนันวงศ์ คอยแลกเปลี่ยน
ความคิด-ข้อมูลหลักฐานกันเสมอ คุณต้อง ๆ วีระศักดิ์ แสนสะอาด ร่วมกันสำรวจภาคสนามที่
กำแพงเพชร คุณเกี่ยว เกวลี มุคค์สุวรรณ ให้คำแนะนำในการเขียนอักษรและออกเสียงภาษาจีน คุณ
น้องตังเม ญาณทวี เลือสืบทพันธุ์ แห่งริ้วท่าพระจันทร์ คอยเป็นธุระทำสำเนาเอกสารให้จากพระนคร

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะมนุษยศาสตร์ทุกท่านที่ให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก และให้
ความช่วยเหลืออย่างดีที่สุด โดยเฉพาะที่ร้อยตรีมนตรี วิริยา คุณบุษรา แซ่ตั้ง คุณกัญญา เทพอด
คุณวันธร เฉลิมขุติเดช และ คุณสุพิน โปธินาม ขอบคุณคุณอมรรัตน์ เพ็ญวรรณรรม เจ้าหน้าที่
คลังข้อมูลเอกสารโบราณล้านนา สถาบันวิจัยสังคม ขอบคุณป้าต้อย นงนุช กันธมา อดีตเจ้าหน้าที่
ห้องสมุด สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอบคุณ เจ้าหน้าที่-บรรณารักษ์หอสมุดกลาง
ศูนย์สนเทศภาคเหนือ ชั้น 4 ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะวิจิตรศิลป์

ขอบคุณ กัลยาณมิตรศิษย์ร่วมสำนัก มข. และสำนักต่าง ๆ “ศิษย์ที่เยี่ยม” อ.ธีระวัฒน์ แสนคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย กัลยาณมิตรผู้เป็นต้นแบบของความเข้มแข็งในทางวิชาการ คอยแบ่งปัน-อนุเคราะห์ความรู้ให้กันตลอดมา ขอบคุณ อ.ธรรม ศรีรัตนบัลล์ อ.ณกานต์ อนุกุลวรรณะ อ.ภูเดช แสนสา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พี่อบ ชัยพงษ์ สำเนียง อ.สุนทร คำยอด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อนุเคราะห์ข้อมูล-คำแนะนำ คอยถามไถ่ และเป็นกำลังใจ ผศ.ภิญญาพันธุ์ พจนะลาวัณย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง อ.มนวัชน์ พรหมรัตน์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ คุณอภิชาติ ศิริชัย อ.ต้น อนุสรณ์ ดิptyานนท์ พี่ตะ พี่ทศ พี่โก้ เขว และท่านอื่น ๆ ร่วมวงสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูล-ความคิดเห็นด้วยกันเสมอ คุณบาส พงศกร เถลิษฐิตเดช เป็นที่พึ่งยามยาก

ขอบคุณศิษย์รุ่นพี่ อ.ณัฐพงษ์ สกุลเลี่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร อ.ศราวดี วิสาพรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อ.ปฐมพงศ์ มโนหาญ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง คุณธีรพงศ์ เกตุมณี คุณชารัตติ เอื้อไพบูลย์ คุณเกษกานต์ ชติยะ คุณขนิษฐา บุญสนอง และคุณกัญญาณัฐ นาสมทรง ผู้ล่วงลับ ขอบคุณศิษย์รุ่นน้อง คุณเกษรา ศรีนาคา คุณภัทริยา คงชนะ คุณเพียงหทัย วิทยาวิโรจน์ คุณกฤตภัก งามวาสินนท์ และคุณธนศ อ่อนละออ ขอบคุณทุกคนที่ร่วมแบ่งปันมิตรภาพ ความรู้ ความคิด และความทรงจำดี ๆ

ขอบคุณ เพื่อนร่วมรุ่น “เมย์” อารยา อินทรพิบูลย์ ได้แบ่งปันมิตรภาพ ร่วมทุกข์ร่วมสุขและร่วมฟันฝ่าช่วงเวลาอันยากลำบากมาด้วยกันตลอดเวลา 5 ปี ขอบคุณ “พลอย” อ.ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สำหรับมิตรภาพอันงดงามที่มีให้กัน และความช่วยเหลือกันและกันในทุก ๆ กรณี

โดยที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสถาบันใด ๆ ทั้งสิ้น วิทยานิพนธ์นี้ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่ได้รับโอกาสและการสนับสนุนอย่างเต็มที่ในทุก ๆ อย่างเท่าที่จะเป็นไปได้ จากความเสียสละของ คุณพ่อวิฑูรย์ มาแก้ว และ คุณแม่วันเพ็ญ มาแก้ว ผู้เป็น “ครู” ที่ดีที่สุดในชีวิตนี้ ขอขอบพระคุณ “น้ำเป้” อ.สมยศ คำแสง แห่งวิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ และ “น้ำอู๊ด” ผศ.ลิปกร มาแก้ว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพเชียงใหม่ ได้เป็นแรงผลักดันและเป็นแรงบันดาลใจ ขอขอบพระคุณอู๋ฟอง ป้าจิด น้ำต๊อบ น้ำชาย พี่เอื้อง พี่อ้อ พี่เอ็ม พี่นุก อ้ายห่าน ญาติพี่น้องในตระกูลคำแสง และตระกูลมาแก้วทุกคน ที่คอยช่วยส่งแรงใจให้ถึงฝั่งฝัน

สุดท้าย ขอขอบคุณ คุณทิพย์สุดา จินดาปลุก ที่ช่วยเหลือทุกอย่าง และยินดีอยู่เคียงข้างกันตลอดมา

วิชญา มาแก้ว